DUMLU

Fikir ve Sanat dergisidir.

Ölüm, aramızdan, ölmemezliğe en lâyik birisini alıp götürdü:

H Â M İ D . . .

Erzurum : Öğretmen Okulu Yayın kolu

ÇIKARAN
Erzurum Öğretmen Okulu
Yayın kolu
Yıl : 1 SAYI : 3

Dumlu
Aylık fikir , sanat dergisi

MES'UL DİREKTÖR :
Hikmet Özdemir
Günlemeç : 15 - 5 - 937

Hâmid için

Hikmet Özdemir

Ölüm, aramızdan, ölmemezliğe en lâyik birisini alıp götürdü : Hâmid . . .

Herkes için tabiî görülen bazı hadiseler, büyüklere tatbik edilince garip görünür; bu sebeptendir ki Hamidin ölümüne inanmamak istiyoruz . Fakat hakikatın acı sillesi, aldanmamızı boşa çıkarıyor; "Hamid öldü„ diyor.

Goethe bir eserinde şöyle haykırır: "İnsan beraber yaşarken bahtiyarlığın kıymetini takdir edemiyor. „ Bu sözün ehemmiyetini , Hâmidin yokluğile çok acı olarak anlamış bulunuyoruz. Meğer doldurulan boşlukların boşalmasile önümüzde açılan derin uçurumun karşısında duyulan haşyet ne muazzammış ! Ve Hâmidden açılan yerin kapatılamıyacağı düşüncesidir ki bizi melâle sürüklüyor.

Hâmidin kaybedilişi muzaaf tesir veren bir inkisardır : O kaybedilişle Türk edebiyatı asîl bir şiir menbaını; Türk milleti, bütün hasletleri kendisinde cemetmiş dâhi bir uzvunu ebediyete tevdi etmiş oldu . Madem ki hayat alanı hayat veren gibi yaşatan şiirin sihirli kuvvetidir ; ve madem ki bu hüneri bizde ancak Hâmidin şiirleri yaptı ; oh, aziz ölü , ebediyetle hemdemsin öyleyse !

Asırlar bir kere gebe kalır, fakat bir Hâmid doğurur. İkinci bir Hâmidin doğuşu : Ah, bunu gören nesiller ne bahtiyardırlar...

Hâmid, semapâye bir şahika idi . Zulüm ve ceberutun timsali olanları tahtlarından indiren nesiller , onun dehası ve "şiiri Hâmit„ denen lâhutî ve lâyetenahi kudreti önünde rükûa vardılar. Hayatında tekâpua varan bir sevgiye mazhariyet : Lâkin bu bahtiyarlıktan daha üstün birşey . . .

Hakikî ölmek, biz fanilere mukaddedir; büyükler, deha denen mevhibeyi taşıyanlar ölmezler; maddî varlıkları olan cesetlerinden tecerrüt ederler, o kadar. Bu itibarladır ki Hâmidin maddî varlığı toprak denen ezelî ve ebedî maktelde yatsada da , manevî varlığı ve asıl bizim için lâzım olan manevî hüviyeti daima ruhlarda yaşıyacaktır. Ne hacet , hatırasını ilânihaye nesillerin kalplerine nakşetmiş birisine "ölmüş„ sıfatı verilebilir mi ?

O , unutulacağından korkuyordu . Bunda biraz haklıdır. Çünkü , hayatlarını bir hakikatı keşif uğruna vakfedenler, kendilerini yalnız hissederler. Bununla beraber Türk milletinin ona gösterdiği minnettarlık nişanesi "ölüm„ ü bile hayrette bıraktı . Büyüklerin ölümü bile büyükmüş !

Başları daima bulutlar arasında yüzerek dünyanın bütün cürufundan , gılzetinden beri bulunan zirveleri anlatmak kabil mi ? Hâmid ki bir zirvedir, bir zirveki daima fazilet ve deha bulutlarile öpüşmüştür , onun karşısında yapılacak en doğru şey, sükûttur.

Bir sükût ki menbaını büyüklüğün, kadiriyetin önünde duyulan aciz ve hayranlıyetten alıyor.

"Ölmek, bu en büyük hakikat! . . „
Evet Hâmid, bu hakikata kavuştun.
"Hayır , giden ebedîdir .zalâmi maziye..„

Sabri Coşkun

Pedagoji tetkikleri

-- Terbiyenin tesiri, kudreti ve imkân derecesi --

II

B) - On skizinci asırda «Conlok» «Helveçyüs» gibi terbiyecilerin ileri adımlarile terbiyenin tesirine büyük bir vusat verilmek istendi. Bunların fikirlerine göre insanlar müsavi imkân ve istidatlara malik olarak doğarlar. İnsanlar arasındaki farklara terbiye amil olmuştur. Çünkü terbiye ile bir insan her şey yapmak mümkündür. Hatta Helveçyüs'e göre «deha» bile terbiyenin bir vergisidir. Bunlar terbiye işinde çok ümitvar olduklarından terbiyevî mesleklerinede «Nikbinler» denir.

Görülüyorki terbiye nikbinleri tatmin etmiştir. Fakat bu terbiyecilerde terbiyenin kendilerini tatmininden kuvvet alarak çok ileri gitmişler ve irsiyeti inkâr ederek her şeyi terbiyeye mal etmek istemişlerdir.

C) - Bu yanlışlığı düzeltmek için «Klaparet» «Ribo» terbiyeye hakikî hissesini vermek maksadile büyük bir gayret sarfettiler. Nihayet Aristonun şu cümlesinde yürüdükleri çığırın ilk müsbet işaretini buldular: «Tabiatın vergisini terbiye ve san'at temamlar!» Bu parolayı aldıktan sonra Klaparete, Riboya düşen iş, Şüphecilerin ve Nikbinlerin terbiye hakkındaki yanlış ve mubalâğalı kanaatlarını fikirlerden söküp atmak... İşte «Şekliye» mesleki bu maksatla kuruldu..

Ribo diyorki «Saf tip ve seciyeler elmasa benzerler; onlar terbiyenin tesirile değişmezler. Ancak saf olmıyan seciye ve tipler terbiyenin tesirile değişebilirler.» ve bundan sonra insanları üçe ayırıyor: dahiler, tabiîler, anormallar. «Terbiye bu üç kısımdan en ziyade tabiîlere (mütevassıtlara), en azda dâhilerle anormallara müessirdir.» Her ne kadar bu iddia doğru isede bundan, terbiye anormallara ve dâhilere müessir değildir. neticesi çıkarılamaz. Terbiye esasen bütün insanlara müessirdir. fakat bu tesir belki dâhiler üzerinde ne kadar çoksa, anormallar üzerindede o kadar azdır.

Her ikisinin yetişmesi için lâzım olan zamanın çokluk ve azlığı bu iddiayı isbata kâfidir. Meselâ bir dahinin yetişmesi, tekâmül etmesi için ekseriya bir insan ömrü kadar zamana ve o kadarda terbiye ameliyesine lüzum vardır. Zaten dâhilerin zuhuru, irsiyetin azâmeti kadar terbiyeninde şah eseridir.

Kabile içerisinde doğmuş, muhitsiz bir dâhi nedir? Nihayet bir vahşi reisi değil mi?! Fakat acaba insanlığın büyük zekâları, hilkatın büyük dimağları yalnız kimyagerlerden, feylesoflardan mı ibarettir?! Bunlar büyük irsiyetlerin büyük tekâmülleri ise, tekâmülünü yapmamış yüz binlerce ham zekâların bir kısmı maden ocaklarında, bir kısmı örs başında uyumuş kalmıştır. Öyle ise « ilk defa sapanın ucuna bir demir parçası takan bir köylü, labratuvarsız bir dâhi değilmildir! Kayaların üzerine koyunlarının resmini çizen bir çoban, büyük

(Sonu 7 inci sahifede)

TARİHİ TETEBBÜLER :

Yazan : Zihni Turan

— MELİKE ÂDİLYE —

Mavi semasına birer ok gibi fırlıyan minarelerin cam göbeği rengindeki lâcivert çinileri, lemaan eden birer kevkep gibi pırıldarken, Konya, kâinata büyük Selçuk hükûmdarı birinci Alâettin Keykubad'ın ihtişam ve azametini haykırıyordu. Bu gurur ile tabiatın kaharına kucak açan Konya, Alâettin'in bahbı ile de kabaran göğsünü medrese, cami ve seray kubbelerile süslüyordu. Şimdi Malatya sarayında fevkalâde bir hazırlık yapılıyordu. Bu, Selçuk hükûmdarı Alâettin'in düğün merasimi için tasavvur edilen büyük törenin başlangıcı idi. Sultan, evvelce evli bulunuyordu. Refikaları Mahperi hatun ve bu hatundan dünyaya gelen bir de erkek evladı vardı. [Gıyasettin Keyhusrev]. İkinci bir evlenmelerinde yüksek zekâlarının istikbal için keşfettiği siyasî veya içtimaî bir menfaat mevcuttu. Azimkâr ve çalışkan olan Keykubat, memleketini bir cennet gibi süslerken, idare ettiği devlet makinesinin haricî bir tesirle arıza göstermemesi için de emeklerini, enerjisini sarfediyordu. Sihrî siyaseti ile komşu devletlerle dost geçinmeği gaye edinmişti. Bunun için Mabeynenehreyin'de Eyubîlerden' Melik Adil evladından Melik Eşref Muzafferettin Musa ile hoş geçinmek ve Melik muazzam Şerafettin İsa'nın kız kardeşile evlenmek istiyordu.

Sultanın arzusunu yerine getirmek şeref ve saadeti çaşnigîri emir Şemsettin'e nasip ve müyesser oldu. Artık nikâh aktedilmiş, sekiz gün devam eden düğün Malatya sarayının müzeyyen salonlarında pür ihtişam ve pür sürur nihayet bulmuştu. Ufuktan dağlara sürünerek yavaş yavaş güneş kaybolurken, yıldızların haclegâhı lacivert bir atlasla setredilmiş, Keykubat'la melikenin hücrei visaline dahil olmuştu. Bu izdivacın büyük törenı memleketin her köşesinde tesit edilmişti. Keykubat bu hayırlı işten sonra melike ile birlikte Malatya'dan ayrıldılar. Kayseri'ye ve oradan da Antalye'ye geldiler. Kışı Antalya'da geçirdiler. Keykubat ve melike hayatlarının sonuna kadar beraber yaşadılar. İki erkek evlatları dünyaya geldi: İzzettin Kılıcaslan, Rüknettin Süleyman. Yeni hatun sarayın bütün inceliklerine vakıf olarak kurnazlığı ve mahareti sayesinde Mahperi hatunun esasen zayıf olan nüfuzunu tamamile sıfıra düşürdü. Melike saraydaki hakimiyet ve nüfuzunu çok ilerletti. Ve kendi evladı olan İzzettin Kılıcaslan'ı Veliaht yaptırdı. Keykubat, bu vaziyet karşısında eski refikalarından olan büyük oğlu Gıyasettin Keyhusrev'in ihtirasatını göz önünde bulundurarak yanından uzaklaştırmağı faydalı buldu. Ve Erzincan eyaletini kendisine tevdi etti. Büyük evlat bu vaziyetten memnun olmadı. Çünki

(Sonu 6. sahifede)

"Öğretmen okulundaki arkadaşlara bir ses„

Bir ses

Sen, bugün altı yıl süren uzunca bir dostluğun son dakikalarını yaşıyorsun, seni sıcaklığıyla bunatan bu hayatın bitimi üzerinden en yüksek bir telâş ve heyecanla arkada bıraktıklarına ancak: Allaha ısmarladık diyebilecek kadar gırtlağını hareket ettirebileceksin. Bu kadar heyecanlı ve telâşlısın. Biliyorum, sen şimdi her bakımdan bir artım ve bunaltıcı bir fazlalaşma içinde kıvranıyorsun. Her şeyin çoğalıyor. Sevincin, teessürün kadar... Teessürün geçen hayat kadar derin.... Yalnız bir müstesna.... Bu hayatın günleri....

Evet senin bu anda neş'e ve sevinçlerin de azaplı ve acıklıdır... Çünkü, altı yıl ayni hislerle bir dava ve ülkü için sıcak bir çatının altında potadaki kimyevi unsurlar gibi kaynaştın. Bu yuvaya kendini o kadar güçlü bağlarla bağladın ki... İşte bugün bir daha gelmiyecek olan böyle bir devrin kapısına kilit asıyorsun. Bilmiyorsun, fakat muhakkak duyuyorsun ki önünde daha sıcak, bir kucak, asıl yurdun büyük sinesi var.... Onun için bugün söz dinlemez, teselli götürmez bir tazyik altında kıvranırken bile sevinmek istiyorsun... Seni bekliyenlerin göz yaşları kesileceğinden mi ? Yoksa bıraktıklarının boşalacağından mı ?..... Belki bilmiyorsun, fakat şunuda farkediyorsun ki : Bugün dünden ölçülmeyecek kadar fazla dolusun.. Bu dolgunlukla öyle bir hayata atılıyorsun ki.. Yarın yeni doğacaksın.. Hayatın ikinci çocukluğu seni bekliyor... Sen bir bitim de değil, asıl bir başlangıçtasın.... Daha büyük ve asıl hayat okulunun büyük kapısında.... Yeni kayde gelen bir çocuktan farkın yok..... Sakın bu sözlerden sarsılma ve titreme... Bir başlangıç korkusu ile bir bitme telâşını yaşıyorsun. İnanç ve hükümlerin azaldı diye ye'se düşme... Günlerin ve dakikaların kalmadı diye üzülme... Geriye bakarken gırtlağını tıkıyan şey, bir hıçkırıkla açılacak.. İleride gördüğün sonsuz sevinç ve isteklerin dolgunluğu, yaklaşmakla boşalacak... Müsterih ol, bugün dün için yaşadığın teessür, yarının iştiyakıarı için de eriyecek. Ve sen yalnız tek bir derdinle başbaşa kalmıyacaksın... Yurdun ihata edemiyeceğin kadar geniş ve sonsuz ihtiyaçları, sayısız kurumuş kaynaklarile.... Bunlar bugün seni bir göz yaşı nemiyle, yalnız kucak açmış bekliyorlar... Sen şimdi dakika geçirmeden atılmalısın. Tıpkı bir kurmay vaziyetindesin.....

Altı yıl çalıştın, beslendin, doldun, belki altmış yıl beslemek ve doldurmak için.... İşte bilânçon :

Mütemadi bir fayda ve maksatla akan ve dayima sulıyan bir kaynak olmak..... Belki bugün harbe girecek bir subay gibisin, fakat yenginden emin olmalısın... Dün gibi yarın sana sadece bir filiz nazarıyle bakanların azalacak ve belki gönül okşayici hiç bir söz işitemiyeceksin. Fakat yurdun en hücra bir köşesinde hiç bir vesait giremiyen çorak bir yerinde yetiştireceğin filizlerden alacağın tat sana her seyden üstün gelecek. Hatta sana:

"Nazik büyüdün ve ihtimamlı yetiştirildin„ Diyenlere :

Nazik büyütmek ve ihtimamlı yetiştirmek için.. karşılık ver ve geç... Sana altı yıldır kendisine tek zaviyeden baktığın davanın safı arasından İspartaca: Çabuk gel, emel bir, dava bir........ Diyorum.... Sen şimdi ayrılmıyorsun. Birleşmeğe ve birleştirmeğe gidiyorsun..... Bugüne dek olduğu gibi yarında seninle elele ve eller eldeyiz.... Dün ben de ayrıldım ve helâllaştım. Fakat kavuşmak, tekrar birleşmek

için. Bu ayrılık değil. Galatı ..... Eğer yarın yalnızlık hissedersen bunu katıldığın kitlenin büyüklüğüne atfet... Şu halde sen ayrılık üzüntüsü ile üzülme.... Ve kendini yorma... Çünkü yarın sarfettiğin bu güce yanacaksın.. Sen daima uğurladıklarınla bıraktıkların arasında ve onlarla beraber, birbirinize dayanarak yurdun en büyük ödevini başarırken ve ona viedanî borcunu öderken en büyük gururu ağızdan değil eserinden alacaksın... Bugün yolun bir asfalt şosa ve evin bir salon olamıyacağını kabul ederek hazırlan... Yarına hazırlamak için... Dünden bugün, seninle daha yakınız. Ve asıl yurdun büyük potasında kaynaşacağız'... Sana uzaktan haber vermek istiyorumki: Biz ayrılığa gelmedik. Ayrılık bizden uzaklaştı..... Dün ben de sana son damla neşeden sonra, teessürle:

— Hoşçe kal. Demiştim.. Bugün ise sana doğru kollarım açık:

— Gel. Diyorum... Vakıt naktın de değerini aşmış ...

Hınıs: Öğretmen
Hasan Ergenekon

(23 Nisan)

Sevinir, coşarız böyle günde biz,
Türk ulusu bakın yapıyor düğün.
Özgen yaşarız, her hakka iyeyiz,
Gücümüz yetişir, acuna bugün.

§

Daha dün, boynumuz büküktü bizim,
Belirsizdi yurda ayağı basan.
Yüzümüz yerlere döküktü bizim
Hayat verdi bize, (23 Nisan.)

§

Müstebit yönetim, sarsınca bizi,
Gözümüze aldık, her şeyi o an;
Bırakmadık yurtta, padişah izi,
Görmedik bir kez, sultan ne han.

§

Kurtulmuştuk hain hakandan, fakat,
Ermemiştik daha konağa henüz;
Düşmanlar sandıki yok bizde takat,
Dediler bu yurdu paylaşırız biz.

§

Bir hamlede bunu, alırız diye,
Süngüler, her yönden, dönmüştü bize.
Kıymayın, bu bizim canımız diye,
Düşmanlar az sonra, geldiler dize.

§

Yay gibi fırladı, bu ulus hemen,
Düşmanlara, atasını andırdı.
Çiğnedi onları, vermedi aman,
Ak Denizin suyu ile kandırdı.

§

Kurtuldu yurdumuz, hep baştan başa
Ulusun sevinçli bir günü bugün.
Ey, ulu Atatürk, sen çok cok yaşa,
Bizlere verdiğin hayatla öğün.

§

Türk çocuğu, oyna, neş'elen, sevin;
Utkudan utkuya bak, koşmuş Atan.
Bütün bu şenlikler, bu ünler senin,
İşte sana uçmak gibi bir vatan ...

Hınıs: Öğretmen
EROL YALÇIN

-- MELİKE ÂDİLİYE --

(3. sahifeden mabad)

İstikbal için tasarladığı saltanat işi bir hülya mesabesinde kalıyordu. Zaten övey kardeşinin veliaht olması kalbinde bir düğüm olmuştu. İşte bu sıralarda çok çekindiği Harzemîlerden Celâlettin ile yaptığı harpte galip ve muzaffer oldu. Fakat Mogol istilâ ve akını başlamıştı. Bu korkunç selide bir kurnazlıkla halletti. Müteakiben Gürcüstan melikesi, sultanın amcasi Tuğrul şahın oğlu Davud'un refikaları Rozadan bir mektup yazarak «Davud'un nejadı» diye tavsif ettiği kızı Perenses Tamar'ı Gıyasettin Keyhusrev'e namzet yaptılar. Bu suretle sulh temin ve devam ettirildi. Âlaettin bir çok zamanlarını melike Âdiliye ile birlikte Keyseriye'de Kubadiye sarayında geçirirdi. Bir gün Kayseriye'de Meşhediye sahrasında büyük bir ordugâh kurdurarak bir bezm tertip ettirdi. Bütün davetliler şadu hûrrem eğleniyorlardı. Sazende ve hanendeler titrek nağmelerile ruhları gaşyederlerken simîn pazulu sakiler birer söğüün gibi nedimlerin ve davetlilerin etrafında pervane olmuş dönüyorlardı. Envaı baharatla rayihalı yemekler sofralardan taşıyordu. Tam bu sırada sultanın sofrasına pişmiş av kuşu geldi Sultan bu yemekten bir lokma alır almaz vaziyetinin değiştiğini hissetti. Haleti ruhiyesinden anlaşılan bu istirap, eğlenceyi bir sükût içinde dağıttı. Kendisi atına binerek Kubadiye sarayına geldi. Lâkin artık her şey faydasızdı. Hayat, ona bütün nasip kapılarını kapamış bulunuyordu. Son nefesini alırken işaretlerile söylemek istediği bir kaç kelimeyi anlatmağa zaman kalmamıştı. Koca Hükûmdar şimdi bir heykel gibi sessiz ve sakit, gözleri nurunu ebedî istirahatgâhına çevirmişti. Memleketinin her bucağında derin teessürler uyandıran sultanın cenazesi Konya'ya ecdadının kabristanına defnedildi. Bu ölümün iç yüzü ise büyük oğlu Gıyasettin Keyhûsrev'in parmağile tertip edilmiş bir cinayettir. Saltanat için babasının ölümüne kadar varan Keyhûsrev melike Âdiliye ve övey kardaşına karşı kim bilir ne yapacaktı. Şübhesiz içindeki okteyi çözebilmek düşüncesile şiddet gösterecekti. Nitekim öyle oldu. Hemen Kubadiye sarayına giderek Selçuk tahtına cülûs etti. Ümaraya karşı da çok uğır haraket ediyorda Babasının en güzide adamlarından Taceddin Pervane'yi, Hüsamettin Kayseri'yi ve Kemalettin Kâmyarı öldürttü. Bu mühim saray simalarını yok ettikten sonra Melike Âdiliye'yi çocuklarından ayırarak bu betbaht anneyi Ankara kalesine gönderdi. Melik Muazzam'ın kızı Ankara zindanında bir yay zihile, işkenceler içinde boğduruldu. İki oğlunu da Ulaborlu kalesine hapis ettirdi. Bu iki talisiz kardeş zindanda uzun müddet kaldılar.

Daha cülüs ettiği za-

man Rozadan'ın kızı prens Tamar ile evlendi. Bundan başka iki refkası daha vardı. Birisi bir rum papasının kızı olan Berduliya, öteki de yine rum bir cariye idi. Papazın kızından İzzettin Keykâvus, rum cariyeden Rüknettin Kılıç Aslan melike Rozadan'ın kızından da ikinci Alaettin Keykubat dünyaya geldi.

Şahzadelerin dünyaya gelişi, Sultanın kardeşlerini feda etmesile neticelendi. Gıyasettin Keyhusrev'in zulmünden ancak melike Âdiliye'nin kızları kurtulmuştu. Bunlar annelerinin acısını unutmamışlardı. Faciadan on bir sene sonra, ikinci İzzettin Keykâvüs zamanında, annelerinin kemiklerini Ankara'dan Kayseriye, ve getirterek Sivas yolu güzerkâhında müzeyyen bir türbeye koydurttular.

Z. T.

Dinle!

- Bir Arkadaşa -

Dünyaya bir eşsiz sultan olsan da;
Sonunda nasibin bir beyaz taştır.
Bu kanın sırrını onda bulsan da,
Yine saadetin bir damla yaştır..

***

Ne gönlüm yıllara bir mezar olsun.
Ne de gece gündüz zevkiyab ol git.
Kalbinde daima bir ümit olsun,
Yalnız onunçün sen harab ol git.

***

Bir gün gelir bahtın sana yar olur;
Ömründe elbette bir bahar olur.

Cemil Gezmiş

Terbiyenin tesiri, kudreti — ve imkân derecesi —

Baş tarafı ikinci sahifede

istidadı inkişaftan mahrum kalmış bir ressam degilmidir!.„

İşte binlerce tohumlarki çorak vadilere düştüklerinden kurumakta bunlardan yalnız tali'i yar olanlar muhitini bulup fışkırmaktadır. Çünkü muhitsiz istidat ölmege mahkûmdur.. Zira tohumlar istidatların hamili ise, muhit ve terbiyede tekâmüllerinin şartıdır.

Bütün bu tahlillerden ve tetkiklerden sonra şu son neticeyi çıkarabiliriz: Terbiye bütün İnsanlara müessirdir; fakat hepsine ayni derecede değildir. Ruhî sahadaki inkişaf terbiyeden ziyade ferdin irsiyetine tabi olduğu isabet etmiştir. Artık, terbiyenin tesiri meselesinde terbiye - irsiyet - ferdiyet birbirini temamlıyan üç unsur olarak nazarı dikkate alınacaktır.

Notlarımdan : Âzam Akidil

(Lütvig Von Betoven)

(Elden gelen bütün iyiliği yapmak hürriyeti her şeyin fevkinde olarak sevmek, hatta taç ve taht önünde olsa bile hakikate asla hiyanet etmemek) muterize sözlerini defterine karalıyan Betoven 1770 senesi Kânunevvelinin 16 ıncı günü Kolonya civarında Bon şehrinde doğmuştur. Babası kilise muğannisi idi....

Bir aşcı kızı olan annesi birinci kocasından ayrıldıktan sonra sarhoş ve tabiatsız bir adam olan Betovenin babası ile evlenmişti. Bu yüzden sefil olan ailenin hayatı şüphesiz ki o nisbettede kederli ve neş'eden mahrum geçiyordu. İşte Betoven böyle bir aile içinde yetişti. Dört yaşına gelince babası musiki istidadını bir an evvel meydana çıkarmak için çok şiddetli bir çalışmaya sevketmişti. Bu vaziyet karşısında Betovenden başka bir çocuk olsaydı. Mvsikide ilelebet nefret ederdi, Betoven ise hiç bir zaman yılmadı ve 11 yasında iken orkestrada keman çalmağa başladı. Kilise orgçuluğuna tayin ile ilk eserlerini vermeğe başladı; bu yaşa kadar Betovene ders veren babası idi. Fakat, artık talebe hocasını geçmişti., bu vaziyet karşısında yeni bir hoca bulmak mecburiyeti hasıl oldu. Neefe isminde birisi ile tanıştı ve ondan ders almağa başladı. Neefe Betovene (Büyük Bah) gibi musikicilerin eserlerini çaldırdı. İşte Betovenin ilk uslubu bu musikicilerin tesiri altında teşekküle başladı.... Betovenin küçüktenberi iki emeli vardı: Mozart ve haydinin talebesi olmak; onları yakından tanımak.. Nihayet bu emeline 1787 de kavuştu; Mozart ile Viyanada görüştü. Mozart ilk anda Betovenden bir şey anlamadı; fakat bir parça çalışı Mozartın gözünü açmağa kâfi geldi ve : (Efendiler, dikkat ediniz, istikbalde bütün cihan bu çocuktan bahsedecektir) dedi. Yalnız, bu görüşme Betoven için ilk ve son oldu. Annesinin ağır hasta olması haberi üzerine Bona avdet etti. Ne yazıkkı Betovenin avdeti annesini ölümün pençesinden kurtaramadı.

Annesinin ölümü genç san'atkârı çok sarstı. Artık tamamen metrûk ve öksüz kalan Betoven ailenin bütün yükünü üzerine almıştı. Babasının çılgınlıklarına para yetiştirmekte ayrı bir dertti. Bu ıztıraplarla çırpınan Betoveni bu zamandanda hocalık ettiği Brovnig ailesi ile tabiattan başka teselli edecek hiç kimsesi yoktu... Nihayet 1792 de musiki tahsilini ikmal için Viyanaya gönderildi. Ve haydin gibi bir kaç zevattan ders aldı. Betoven artık yükselmeğe, eserlerini vermeğe takdirler kazanmağa başlamıştı.. Asıl şöhretini 1800 de verdiği bir konserle temin etti. Betovenin dehası boyuna inkişaf, ruhu mütemadiyen tahavvül ediyor, değişiyordu. Yine bu senelerde Alamanyaya gitmiş ve orada da büyük bir tesir bırakmıştı. Fakat üç dört senedir Betovenin hiç kimseye açamadığı büyük bir endişesi vardı: Kulakları sağırlaşiyordu. İlk defa hafif başlıyan bu arıza günden güne şiddetleniyordu.

Artık eski neş'esi kalmamıştı; toplantılarda dalğın oturuyor, sorulan sualleri duymadığı için cevap veremiyordu. Birçok doktorlara baş vurdu, fakat kimse bir çare bulamiyordu. Nihayet kendisi şiddetli bir tedaviye başladı Fakat bu, vaziyeti daha çok vahimleştirmekten başka bir şey yapmadı. Bütün bu ıstıraplara rağmen Betoven en güzel eserlerini bu esnada yazmıştır. Bu eserlerin hepsi yeisli, hepisi acıklıdır.

Betovenin ıstırabı yalnız bu değildi. Bohemya maslahatgüzarının kızı Cülliyatta bu sıralarda Betovenin piyano talebesi idi. Az bir zamanda onu sevdi, evlenmeyi düşündü. Fakat aralarındak içtimaî sınıf farkı evlenmelerine mani oluyordu. Betoven ümidini kesmedi, çünkü

kızda iyi bir cephe almıştı. Nihayet kızı babasından istedi. Fakat, sevinç, ıstırap, sabırsızlıkla geçen gecenin sabahı çok acı ve hazin oldu.. Kızın babası ret cevabı vermişti. Bu vak'a Betoveni intihar teşebbüsüne kadar götürdü. Fakat (Haylilkenştat) vasiyetnamesi gibi büyük bir eser yaratmasınada sebep oldu. Bu eserinde Betoven ıztıraplarını insanlara tabiata, halka karşı çok acı bir şekilde haykırır... Bir müddet sonra kendini topladı ve yine didinmeğe, oldukça şen olan senfonilerini yazmağa başladı. Betoven (üçüncü senfoni) ile artık Mozart ve Haydin üslûbunu bırakmış, kendi dehasından doğan üslubu takibe başlamıştı. Halk önceleri bundan bir şey anlamiyor ve güclükle takip ediyordu. Artık tam manasile bir bestekar olmuştu. Bu sıralarda (Fidelyo) operasını yazdı. İlk oynanışında hiç muvaffakıyet kazanamadı, müthiş tenkitlere uğradı.

Bu esnada Betovenin yine neş'esinin kaybolunduğunu görüyoruz.

Fakat Bronsivikin kızı terezle nişanlanması Betovene yeni bir can ve neş'e verdi. Fidelyoda küçük bir tashih ile büyük bir muvaffakıyet kazanmıştı....

İşte bu devir Betovenin en mes'ut en büyük ve meşhur eserlerini verdiği devirdir.

1808 de Tereze: (Lâyemut sevgilim; kâh şen, kâh meyüs olan düşüncelerim hep sana matuf ve müteveccihtir; talie her zaman bize yar olup olmayacağını soruyorum.) diye yaziyordu. Ne yazıkki bu evlenme asla husul busul bulmadı, fakat Betovende Terezde ölünceye kadar birbirlerine sadık kaldılar. 1810 dan sonra Betoven yeniden yalnız kalmıştı, fakat bu sefer şan ve şöhret sahibi idi.

Bu zamanlarda da bir çok eserler yazdı, fakat hücumlardan bir türlü kurtulamiyordu. Betoven bunlara: (Ben insaniyet için lâtif kevser şarabı hazırlayan Baküsüm; insanların ruhunu ilâhi bir vecitle coşturan benim...) diye cevap vermiştir. 1814 de Betovenin şan ve şöhreti en son haddine varmıştı.

Fakat hayatınında sonlarına ermişti. [illegible] göstermiş, bütün dostlarını kaybetmişti. Sağırlığı son raddeye varmıştı, etrafı ile ancak yazmak suretile konuşabiliyordu. Bunlardan başka kendisini eserlerin tekrarında kazanamadıkları muvaffakıyet ölen kardeşinin oğlunu yanına alıpta istediği gibi yetiştirememesi ve çocuğun intiharı çok yıkmıştı.

1816—1817 kışında geçirdiği bir bronşit onu tamamen çökertti; son günlerinde biraz kendine gelip bir kaç eser yazdı ve nihayet 1826 da araba ile evine gelirken soukladı. Bundan sonra ancak üç ay kadar bir zaman yaşıyabildi. Yirmi üç Martta hokka kalem istedi ve yegâne varisi ölen kardeşinin oğlu olduğunu yazdı. Öğle vakti rahibi kabul etti, söz söylemek kudretinden bile mahrum görünüyordu. Son olarak gülümsedi ve ağzından (Alkışlayınız. dostlar, komedya bitti.) Sözleri döküldü. Ertesi gün kendini kaybetti ve 26 Mart 1827 de akşam üzeri saat 5/50 de fırtınalar, gök gürültüleri arasında ve şiddetli bir şimşek ziyasında gözlerini hayata Ebediyen kapadı. Büyük ve deha sahibi olan kimselerin ekserisi kazandıkları şan ve şöhretin bedelini hayatlarında çektikleri elem ve ıztırapla ödemişlerdir. İşte bundan yüz on bir sene evvel yaşamış olan büyük Alman bestekârı ve bu gün bütün dünyanın taptığı Betovende bu azapları çektikten sonra gözlerini hayata kapamıştır....

Âzam Akidil

KÜLTÜR KONFERANSLARI :

Mekteplerde ahlâk ve irade terbiyesi

Öğretmen okulu Tedris usulü öğretmeni Turgut tarafından

(İki sayılı nushadan Mabat)

Kerşenştayner, Conduvi çocuğu iş vasıtasile işe, içtimaî teşkilât vasıtasile de itaat ve kendi kendini idareye alıştırmak lâzımdır. Diğer idare tarzları sun'idir, çocukları esarete alış tırır diyorlar.

Bu kısa izahattan anlı yoruz ki müstebit idarelerin hakim olduğu ve terbiye ilminin tamamen inkişaf etmediği devirlerde yetişen terbiyecilerden ceza fikri temamen silinmemiştir. Cemiyetler tekâmül et tikçe, maddî cezanın aleyhtarları çoğalmış ve son asır terbiyecileri maddî manevi olsun bütün cezaların kaldırılmasınıve ferdî. hürriyete tam istiklâl veren yeni bir terbiye sisteminin tatbikini istemiş ve çoklarada tatbik etmişlerdir.

Bu kendi kendini idare tarzından bahsetmeden evvel çok mühim olan ceza bahsine tekrar dönelim Acaba maddî ceza çocuğu islâh edebilir mi ? Hayır : Çünkü maddî cezalar elemli hisler doğurur İnsanın sahsiyetini küçültür. Nefse olan itimadı kaybettirir.

Çocuğun izzeti nefsini kırar Riyakâr ve yalancı yapar. Çocuk itaatsiz olur. Mürebbiye nefret eder. Böylece mürebbi ile çocuk arasındaki hürmet ve samimiyet hissi kalkar, terbiye işi de gevişer. İstibdat zamanlarında bile nefretle karşılanan maddî ceza Cümhuriyet idarelerinde nasıl muhafaza edilir. Buna alışan gençler halka da ayni şeyi yapmaktan çekinmezler. Esasen dayağı bir terbiye vasıtası olarak kullananlara şu tavsiyede bulunmak lâzımdır. Eğer dayakta müsbet netice elde etmek isterse ruhiyatta gördüğümüz Veber, Fahnerin Pisikofizik kanununu takbik etmeleri lazımdır. Bu kanuna göre ihsas, tenbihin lügaritmesile mütenasiben artar. Bu şu demektir ki : İki sopa yiyen çocuk ikinci defada dört, üçüncüde sekiz, dördüncüde onaltı ... hendesi silsile ile artan bir nisbet dahilinde sopa yemesi lâzımdır ki uslansın. Halbuki buna insan değil hayvanlar bile tahammül edemez. Sonra dayakla temin edilen itaat muvakkattır. Ne zaman olsa yerini enerjiye terkeder. Kontrol ve takipten uzak kalan talebeler akıllarına geleni yapmaktan çekinmezler, riyakârlık, dalkavukluk ruhlarına işler.. O halde maddî ceza fena insanları yetiştirmekten başka bir şeye yaramaz.

Manevî ceza : Sert bakış, memnuniyetsizlik, tenbih ve ihtar, tektir gibi manen çocuğu muztarip eden cezalardır. Bu cezalar icabında ve yerli yerinde kullanıldığı takdirde müessir olurlar. Her zaman asabi, amirane ve hiddetli hareket eden mürebbinin memnuniyet ve ademi memnuniyetini seçmek güçtür. Fakat muallim asabi ve hiddetli olmazsa manevi cezayı tatbikte tesiri çok olur. Yalnız manevi ceza verilirken fazla hiddetli ve asabi hareket etmemeli. Kaba ve fena söz söylememelidir. Cezayi, asabiyet ve hiddet geçtikten sonra ver melidir. Bu cezaların faydalı olması için şu esaslara dikkat lâzımdır :

1 — Ferdi, kababat işlemeğe sevkeden sebepleri araştırınız ve bir doktor gibi hastalığı sebepleriyle birlikte izaleye çalışınız. Bu sebepler, irsî, tesadüfî, kastî, cemiyet ve muhitin ve mürebbinin tesirile ol-

bilir. Mürebbi bütün bu sebepleri araştıracak ve iyice kanaat getirdikten sonra ceza verecektir.

2 — Ceza adilâne, bitarafane olmalıdır. Aynı cins kabahat karşısında her çocuğa aynı cezayı vermek ve fakat cezayı fiile göre değil, faile göre vermeği de gözetmek adalet olmuş olur. Bitaraflıkta, şahsın ailesi çalışkanlık, güzellik ve çirkinliği değil, şahsiyetini göz önünde tutacaktır. Bir de daima aşağı cezalara müracaat ve ağırlarından kaçınmak lâzımdır. Çünkü gaye intikam değil, islâhdır.

3 — Ceza verirken soğukkanlılıkla vermek lâzımdır ki çocuk bunun bir intikam hırsile değil bir kabahatin mukabili olarak verildiğine inansın ve müessir olsun.

4 — Cezayı zamanında ve henüz kabahat izleri canlı iken vermek lâzımdır. Büyük kabahatlarda düşünme fırsatının kalması için gecikme de bir mahzur yoktur.

5 — Hangi kabahatların hangi cezayi istilzam ettiğini evvelden söylememek lâzımdır. Çünkü çocuk bu kabahattan gelecek cezayı karşılaştıracak; elemini tartacak ve müsait bulursa yapacaktır.

6 — Cürüm ve mukabili olan ceza hakkında talebenin şuurunu uyandırmalı ve yaptığı şu kabahatten dolayı bu cezaya müstahak olduğunu anlatmalı. Hüküm, mücrime tastik ettirilmeli. Cezanın haklı olduğu kanaatını mücrime ve hatta icabında diğer talebeye de vermek suretile muallimin adaletine inandırmalıdır.

7 — Ceza maksadile talebeyi sınıf haricine çıkarmayınız çünkü hem manevi istifadeden mahrum kalır, hem de tenbeller bunu fırsat sayarlar.

8 — Ceza maksadile talebeye vazife vermeyiniz. O zaman vazife mefhumu çocuk gözünde kıymetini kaybeder. Ve vazifenin daima bir kabahat mukabili verildiğine inanır.

9 — Ceza vereceğiniz zaman sınıfında fikrini sorarsanız talebeyi doğru muhakeme etmeğe doğru görmeğe alıştıracak ve bitaraflığınızı isbat etmiş olacaksınız.

Şimdi de cezanın mahiyetini ferdi ruhiyat noktai nazarından tetkik edelim. Ceza, ferde zati hissin kırılması ve aşağılaşması şeklinde icrayı tesir eder.

Zati hisse kıymet veren ferdi ruhiyat bu hissi mümkün olduğu kadar kırılmamasını arzu ettiği zannedilir. Her ceza çocuğun zati hissi kırarmı? Bunun için tekemmülü takiben hayvanlara kadar inelim. Meselâ bir pervane tasavvur edin bu daima ziyaya karşı uçar yanacağı ihtimaline binaen kendi üzerinde bir tedbir yapamaz, yanar bu pervanenin yanması tabiat tarafından onun bilgisizliğine karşı bir ceza. Diğer bir misal ihtiyatsızlık yapıp paltosuz sokağa çıkar ve yağmurdan ıslanırsak bu ıslanmak keyfiyetide tabiat ihtiyatsızlığımıza karşı verilmiş bir cezadır. Bunun gibi zaman, zaman tabiatın bize verdiği cezalarla karşılaşıyoruz. Binaenaleyh ceza tabiatta mevcut olan bir şeydir. Bu izahattan tabii cezanın hiç bir zaman çocuğun zati hissini kırmıyacağı neticesini çıkarabiliriz. Fakat çocuk cezayi kendi harekâtının mukabili olarak şahsiyetine karşı indirilen bir darbe şeklinde kabul ettiğinden neticelerin şekli değişir. Meselâ: Ebeveyn istipdadı veya muallim istibdadır. Öyle bir şey ki çocuk bu istibdadı anlıyamaz. Çocuk dört yaşına kadar cezanın yaptığı hareketin neticesi mi yoksa ebeveyn istibdadından mı olduğunu tefrik edemez. Binaenaleyh bu yaşa kadar çocuğu fazla hırpalamamak şartile cezalandıra biliriz.

Ancak bu cezalar, çocuğu fena ihtiyatlardan kurtarmak için bir vasıtadır. Bu zamanda bir kaç hafta devam eden bir müddet vardır ki bunu bir şahsiyetin doğmasile ifade edebiliriz. Bu devrin ayırıcı vasfı çocuğun daima kendi istediğini karşıkine yaptırmak ve onun istediğini yapmamak suretinde belirir. Bu devreye ilk inatçılık yaşı denir. Demekki bu dev-

rede çocuğun şahsiyeti yavaş yavaş doğuyor demektir. Her inkişafın başında olduğu gibi bura da bir hassasiyet vardır. Bu yaşta çocuklara karşı ne çok müstebit, ne de yumuşak olmalı. Bu yaşta çocuk ben kuvvetli ve tam adam olmak isterim demek istiyor İşte bu inatcılık yaşından itibaren ceza verilmeli mi? verilecekse ne şekilde verilmeli dir? bu başlı başına bir mesele teşkil eder. Bu yaştan itibaren çocuk kendisine yapılan şeyin, verilen cezanın yetişkinler tarafından yapılan bir hareket olduğunu anlamağa başlar. Ve zati hissi de kırılabilir. Ferdi ruhiyat bu hususta bir takım kaideler koymuştur :

1 — Yetişkin kendi otoritesini mümkün olduğu kadar çocuklara az duyurmalıdır.

2 — Ceza yerinde olmalıdır. Verildiği zaman hareketin tabii bir neticesi şeklinde verilmelidir.

Bunun için çocuğa cezayı neden aldığını anlamak lâzımdır. Ferdi ruhiyatta şöyle bir misal vardır. Faraza altı yaşındaki bir çocuk pencerenin camını kırıyor. Burada üç nevi cezaya müracaat edilebilir.

1 — Babanın çocuğunu dövmesi Meseleyi anlamıyan bunu babasının iradî bir hareketi keyfi olarak kabul eder. Çünkü camın kırılmasından doğan neticeyi anlamamıştır. Bu nevi ceza kat'iyen kabul edilmez.

2 — Baba, çocuğa senin günlüğünden keseceğim der. Bu, daha iyidir. çünkü evvelâ ceza cismani değildir. Çocuk yetişkinin adeli kuvvetini doğrudan doğruya duymuş olmuyor. Cismani ceza kör bir intikamdır, manasızdır. Halbuki gündeliğini. kesmekte bir mana vardır. Ve çocuk bunu anlar. Binaenaleyh bu birinciye göre daha az kırıcı bir tesir icra eder. Fakat bu ikinci nevi cezada da çocuk henüz hareketinin tabii neticesini görmemiş oluyor. Bu tabii netice ancak ceza verildiği anlaşıldığı takdirde çocuk tarafından görülmüş olacaktır. Ferdi ruhiyata göre en doğru ceza şekli şudur. Baba çocuğu çağırır. Bak camı kırdın, halbu ki bu para ile yapılır biliyorsun ki para küçlükle kazanılır. Bizimde çok paramız yoktur. Halbuki kardeşine ayakkabı lâzım Camı kırdığın için kardeşine ayakkabı almağa mani oldun. Şimdi bu camı yerine getirecek kim? senmi, ben mi, kardeşin mi? İyi bir terbiye almış çocuk muhakkak ki bu son söz üzerine ben parasını vereceğim diyecektir. Bunu söylemese bile yine kabahatini anlamış ve verilecek cezanın mahiyetini öğrenmiştir. İşte ferdi ruhiyat bu şekilde ceza verilebileceğine kanidir.

Cezayı cismani bir şekilde değil meş'ur bir şekle sokmak suretiyle 4-5 yaşındaki Çocuklara bile anlatmak mümkündür. Yalnız cezalarda değil verilen emirlerde de bu nokta göz önünde bulundurulmalıdır. çocuk yapacağı şeyi niçin yapacağını bilmelidir. Meselâ yol üzerinde oynıyan çocuğa burada oynama denmemeli, sen burada oynarsan otomobiller tarafından ezilirsin demeli. Ceza ve emirler Çocuğa tabi'i bir netice olarak verilmelidir. Bundan maksat, yetişginin otorisine nihayet verilsin diye değildir. Bu, zoraki otorite yerine Çocuk tarafından memnuniyetle kabul edilecek bir otoritenin ikame edilmesini istemektedir. Çocuğun zati hissini muhafaza etmek için şahsi otoriteler üzerine bir takım teşkilât ikame edilmelidir. Meselâ hava soğuk muallim çocuklara paltolarını giydirmek istiyor. Paltolarınızı giyin, yerine hava soğuk; paltolarımızı giyelim demek daha muvafıktır. Bu suretle ortaya konulan Umumî kaideye herkes intibak ediyor. Bu gibi kaideler bilhassa toplu oyunlarda konmalı. Mesela voleybol oyununda sen bunun haricine çıkmıyacaksın denmez. Bu kaideleroyunun tabii neticesidir. Herkes buna uymak mecburiyetindedir, denir Bu suretle emirlerin yapılma zarureti duyulur. Ve istekle yapılır. İşte ferdi ruhiyetin Ceza ve emirlere kabul ettiği esas. Çocuğun irade ve ahlâkına doğrudan doğruya tesir eden amillerden mükâfat üsulü: Mükâfat, doğru hisler uyandırmak suretiyle talebenin ahlâk ve iradesine istikamet vermeğe yarıyan tedbirlerdir.

Bunlar cezalara nazaran iradeyi daha çok tahrik ederler. Talebeye cesaret verir. Hevesini artırır ve faaliyetini çogaltır. Buna itiraz edenler diyorlar ki : Mükâfata alıştırılanlar iyilik ve vazifeyi iyilik ve vazife oldugu için değil bir menfaat oldugu için yapmağa alışır. Menfaatperest olurlar. Sonra fitratan zeki ve müstait olanlara mükâfat verilmekte ve böyle olmıyanlar ihmal edilmektedir. Halbuki mükâfat vermek zaruri ise ikincilere verilmelidir. Bu iddiada hakıkat hissesi vardır. Bu usul en ziyade, zaif iradelilere tatbik edilmelidir. İşine mükâfatsız sarılan vazifeyi vazife oldugu için yapanlara mükâfat kıymetsizdir. Maamafi bunu da taktir çok defa müşkildir. Taktir edemeyince de mükâfat asıl gayesinden inhiraf eder. Rekabet, gurur ve ihtirasa vasıta olur. Mükâfat bu temayüllere vasıta kılınmazsa ve lüzumlu yerlerde kullanılırsa faidelidir. Şu muhakkak ki gayret ve sebatla yapılan bir taktir, sükûttan daha müsmir netice verir Talebeyi gayrete getirir. Şüphesizki zeki bir Talebe için mükâfat eseridir. Bu eserinden dolayı ayrıca taktire ihtiyaç yoktur. Fakat eser fazla bir gayretin mahsülü ise taktir etmek faidelidir.

Mükâfat ikidir. Maddi, Manevi. Maddi mükâfat Kitap levha matbu aferinler para yiyecek gibi şeylerden ibaret olan maddi mükâfat insani hasis hislere alıştırdığından terbiyevi hiç bir kıymetleri yoktur. Ve bunun için bütün mektebierden kaldırılmıştır.

Manevi mükâfat : Bakış, sevgi, itimat, taktir, güzel söz.

Asrî pedagoji çocukta elem ve ıstırap uyandıran cezadan ziyade onu neşelendiren harekete getiren ve faaliyete sevkeden mükâfat üsuluna daha çok yer vermektedi.

Sebebi :

1 - Mükâfat çocuğu maddeten ve manen besler. Kanın deveranına, adelenin faaliyetine himet eder.

2 - Telkin kabiliyeti fazla olduğundan çocuğu daha çok harekete getirir. Kuvvet ve cesaretini artırır.

3 - Bilhassa ilk mekteb çocuklarına daha fazla müessirdir. İlk defa mükâfat gayesile çalışan çocuk sonradan iradesile çalışmaga başlar.

Zararları : Sui istimal edilirse ferdi mağrur, hodbin ve kıskanç yapar. Halbuki asri pedagoji çocuğu, hiç bir menfaat beklemeden yardıma fedakârlığa alıştırmak ister. Buna rağmen, yaptığı bir işe veyahut vazifenin fevkinde yaptığı bir hizmete karşı taktir edilmek hissi vardir. Onun için işlediği faziletten, yaptığı fedakârlık ve yardımdan dolayı, yüksek bir manevi haz duyurmak gayesile, mükâfatlandırmak hiçte gayri terbiyevi bir hareket olmaz.

Talebeye ne zaman ve nasıl mükâfat vermeli :

1 - Hak ettiği ve diğer talebede buna kanaat getirdiği zaman taktir etmek, bir talebeyi taktir ederken diğerini kötülememek ve hırpalamamak.

2 - Mükâfat, yapılan işin derecesiyle mütenasip olmalıdır. Küçüklere açıkca yapılmalıdır. Mükâfatla harekete gelenlere mükâfatı esirgememek lâzımdır.

3 - Talebeyi daha ziyade kendi mesaisi ve evvelki işleriyle mukayese edilerek taktir etmek daha terbiyevi olur. Çünkü başkasile yapılırsa rekabet kıskançlık hislerini doğurmak ihtimali kuvvetlidir.

4 - Mükâfat talebenin hassasiyet ile mütenasip olmalıdır. Hassas bir talebe için aferin, çok iyi demek kâfi isede hassasiyeti az ve idraki dar olanlar için daha şiddetli ifade lâzımdır.

5 - Mükâfatsız çalışan talebeye mükâfat vermemek ve ona alıştırmamak lâzımdır. Digerlerine de sık sık vermek yanlıştır. Mükâfatı hareket ve faaliyetlerin tabii bir neticesi imiş gibi vermek, niçin verildiğini anlatmak ve bu hususta çocugun şuurunu tenvir etmek lâzımdır. Hülâsa ceza ve mükâfat, ferdin ahlâk ve iradesine müessir olmak, zaif iradelileri kuvvetlendirmek, fena itiyatları söküp iyileri ikame etmek gayesile ve yukarıda arz ettiğim şartlar altında yapılır, faideli ve terbiyevi netice ler verir.

Çocuğun ahlâk ve iradesine doğrudan doğruya te'sir yapan amillerden mürebbinin otoritesi :

Talebeyi te'sir ve nüfuzu altında bulunduran mürebbinin nüfuz ve kudretine otorite denir. Mürebbinin otoritesi, talebenin his irade ve ideallerine istikamet verir. Otorite vazifeden gelir. Vazife başındaki her devir adamı gibi muallimide vazife başında bulunduğundan talebe ona hürmet ve itaat eder. Fakat asıl otorite şahsiyetten gelir. Mürebbiye, bu şahsiyeti kazandıran şey onun maddî ve manevî faikiyetidir. Maddî tefevvuk mürebbinin bedenen sağlamlığı, kuvvetidir ki bunların te'siri ikinci derecededir. Maddeten noksan bir çok mürebbilerin talebe ve hatta etrafındakilere nekadar müessir olduklarını zaman zaman görüyoruz. Tarihte de bunun misali vardır. Sokrat, Pestalotsi gibi.

Asıl olan ma'nevi faikıyettir : Çok bilgi, kuvvetli irade, vazife şinaslık, adilâne hareket ve çok sevgi. Çocuk mürebbinin doğruluğunu, namuskârlığını, menfaatten azade hareketlerini gördükçe kendisine şafkat beslediğini, onun iyiliği için çalıştığını duydukça hürmet hissi artar. Her emrini içten gelen bir neş'e ile yapar. Muallim otoritesinin te'sirini kuvvetlendiren amillerden biride sevgidir. Pisikolojik tecrübelere göre sevgi, şen bir haleti ruhiye doğurur, hayatı fonksiyonlara kuvvetle te'sir yapar. Sevginin talebeye yaptıracağı şeyi hiç bir kuvvet ayıramaz. Muallim, ciddiyet ve nezaheti kaybetmemek ve rakabet doğurmamak şartiyle talebe arasında gezmeli. Hisleriyle, fikirleriyle alâkadar olmalı, sevdiğini duyurmalıdır. Bu, tedris ve terbiye işlerinde muvaffakıyeti kolaylaştırır. Mürebbi, talebenin her arzusunu sevdiğini yerine getirirse o zaman talebe bu sevgiyi sui istimal eder. Ve muallimini, arzularını tatmin ettiği için sever. Bu za'fiyeti göstermemek lâzımdır. Sevgi karşılıklıdır. Talebede mürebbiyi sever. Her sevilen şey ise taklit edilir ve arzusu yerine getirilir. Binaenaleyh sevgi ve hürmet esaslarına dayanmıyan ve yalnız mevki ve makam salâhiyetine istinat ettirilen otorite terbiyevî hiç bir netice temin etmez. İtaat, içten değil korkudandır. Korkuya dayanan otorite ise

Dumlu'ya

Yine bahar geldi, açıldı bağlar;
Süslendi her taraf, çiçekli dağlar.
Karasu, kaynağı Dumlu'dan çağlar,
Var olsun, şen olsun Dumlu dağları.

***

Öğretmen okulu yapmış kurultay,
Erzurum üstünden doğdu yeni ay.
Oradan ayrıldı bize de bir pay,
Açılsın, hoş koksun Dumlu bağları.

***

O bağın meyvesi bilgiden doğar;
Nur saçar çevreye, karanlık boğar.
Zulmün girdabını yurdundan koğar,
Yağdıkça şenlenir Dumlu dağları.

Ağrı : Gülesor
Başöğretmeni
Şevki Özdemir

kıymetsizdir, fertlere sağlam itiyat kazandırmaktan uzaktır. Çocuklar, büyükleri ve sevdiklerini taklit ederler. Taklit yaşın küçüklüğü nisbetinde şuursuz büyüklüğü nisbetinde şuurlu olur. Şuurlu taklit, yaşla mütenasiben artmakla insanlar ölünceye kadar başkalarını taklitten vaz geçmezler. Taklidin bu kudretli ve sürekli te'siri ne karşı mürebbilerin vazifesi çocuklara iyi misal ve nümuneler göstermekti. Fena misal ve numunelerin talebenin ruhunda bıraktığı te'sir, kazandırdığı itiyatlar, terbiyenin önüne büyük hailler dikmekte ve te'sirini güçleştirmektedir. Bu hususta en mühim rol oynayan aile muhitidir. Temizlikte, intizamda adabı muaşerette noksanlık gösteren, evlâtlarına, komşularına karşı fena muamele yapan, geçimsiz olan bir aile çocuklarının terbiyesi ve istikbali namına büyük hatalar işlediğinin farkında değildir. Ailesinin o kötü itiyatlarını kazanan çocuk mürebbinin bütün te'sirlerini güçleştirmekte ve geciktirmektedir. Bir kelimenin yanlış teleffuzunu öğrenen çocuğa, doğrusunu öğretmek için ne kadar emek sarfettiğimizi ve çok defada sukutı hayale uğradığımızı hemen her zaman görüyoruz. Misalların ehemmiyetini takdir eden muhtelif terbiyecilerden Roma Pedagogu Senek, talim ve nasihat yolu uzun misal yolu kısadır.

Komenyüste, misal, her şeyi tenvir eden güneşe benzer. Rayn, misal, muallimin bütün tesirlerinin merkezini teşkil eder. Diğer bir pedagokta, canlı bir misal bin ahlâk kitabına müreccehtir. Muasır terbiyecilerde misalların ehemmiyetinde müttefiktirler. Misaller, mazinin vak'alarından, şahsiyetlerinde, kitaplardan alındığı gibi halden de alınır.

Mürebinin hareketleri, sözleri, samimiyeti, vazifeye mecburiyeti, sözünün doğruluğu, adaleti, muallimlerin birbirine karşı samimiyetleri, mektebin nizam ve intizamı hep birer misaldir. Bu hususta mektep aile ile teşriki mesai ederse daha mükemmel bir netice elde edilir ve otoritenin kudreti de daha terbiyevi bir yolla müessir olur.

Otoritenin tesirini kolaylaştıracak, fena hareketlerden koruyup iyi itiyatlarkazandıracak diğer bir vasıtada meşguliyettir. Biliyoruzki boş geçen zaman menfi düşünce ve hayallerin doğmasına sebeptir İşsizlik tenbellik doğurur, tenbellikse bütün fenalıkların anasıdır. O halde çocuğa manasız şeyler düşünmek, fena huylar kazanmak fırsatını vermemek için meşgul etmek lâzımdır. Ne ile :

1 — Oyunla, oyun beden kadar ferdin ruh ve ahlâkı nada müessirdir. Çocuk doğruluğun, tahammülün, yardımın, itidalin oyundaki rollerini, hileci ve mızıkcıların nasıl cezalandırıldıklarını gördükçe, yanlışlık ve aciz gösterenlerin nasıl tenkit ve takip edildiklerine şahit oldukça ahlâk ve iradeside bu manevi gıdanın kudreti altında kuvvetlenir. Fena şeyleri düşünmek fırsatını bulamaz. Yalnız oyunların terbiyevi olması lâzımdır.

2 - İşvasıtasiyle meşgul etmek fiziki iş, çocuğa iş zevkini verir. Elini işe yatırır. İşin içtimaî noktai nazardan haiz olduğu kıymeti idrâk ettirir. Zihni işte, ferdi, beşeriyet hakkında geniş malûmat sahibi yapar. Hayat ve tabiata, cemiyete, beşeriyete kuvvetle bağlar. İradesini kuvvetlendirir. Ahlâkan yükseltir. Kerşenştaynerin dediği gibi iş, insanın hayatına mana verir. İnsanı mes'ut eden, ona yüksek meziyetler kazandıran ve nihayet beşeri harsı ferde tanıtan iştir. Bugün mektepcilik aleminde kuvvetli taraftar kazanan iş mektebi prensibi de bu fikri kuvvetlendirir.

3 — Çocuğu okumağa sevk etmekle, iyi yazılmış kıraatlar, hikâyeler, romanlar, kahramanlığa ait eserler, mecmualar, okumak ve böylece çocuklarda hem okumak itiyadını uyandırmak ve hem de bunlardan bir çok ahlâkî fikir ve duygular kazandırmak mümkündür. Yalnız iş ve vazifeler, kitaplar, eserler çocukların yaş ve seviyesile mütenasip olmalıdır.

Buraya kadar çocuğun ahlâk ve iradesine doğrudan doğruya te'sir eden amilleri anlatık. Şimdide vasıtalı amilleri tetkik edelim. Bunlara sevk ve idare yahut inzibat denir.

İnzibatın kısaca tarifi: Herhangi bir ferdin veya cemiyetin muayyen bazı esaslara, nizamlara tabi olması haline denir. Yahut çocuğu muayyen bazı esaslara, nizam ve kaidelere alıştırmak için yapılan şuurlu şuursuz te'sirlere denir. Çocuk tam ve serbest bırakılırsa kendi arzusuna göre hareketten hoşlanır demiştik. Halbuki cemiyetin muayyen nizam ve kaideleri vardır. Çocuğu bunlara alıştırmak zaruridir. Bunun için de mekteplerde inzibat lâzımdır.

Mektep inzibatının iki gayesi vardır. Yakın gayesi mektepte iken çocuğu inzibata riayet ettirmek, memnu hallerden uzaklaştırmak fena itiyatlar kazandırmamak.

Uzak gayesi : İleriki hayat için lüzumlu içtimaî duyguları çocuğa kazandırmak, cemiyet içinde yaşamak itiyadını vermektir. Ayrıca inzibat tarzlarını dört kısma ayırıyorlar.

Anarşik, müstebit, pederane, kendi kendini idare - self guvernuman anarşik, inzibat taraftarlarına göre çocuk hiç bir kayde tabi tutulmamalıdır. İnsanlar kendi arzularına göre hareket ederlese iyi yolu bulabilirler.

Fena yollara saparlar fakat karşılaşacakları manialar onlara doğru yolu gösterir.. Ruso, Tolstoi. Bu düşünce yanlıştır. Çocuk ruhiyatını inkârdır. Biliyoruz ki her hareket tekrar edile edile itiyat haline gelir. Uzviyet aydin hareketi yapmak için kolaylık kazanır. Serbes hareket eden çocuksa çok fena itiyatlar kazanacağına şüphe yoktur. Halbuki gaye çocuğa küçükten iyi itiyatlar vermektir. Fikrin, muhakemenin iyi inkişafı anarşi içinde değil, sükûnet ve inzibat olan yerde mümkündür. Durkayma göre inzibat çocuğun tekâmülünde yegâne âmil'dir. Ancak inzibat altında yetişen insanların faideli olduğunu iddia ediyor.

2 — Müstebit idare : Bu tarz inzibat cizvit cemiyetlerinde ve istipdatla idare edilen devletlerde vardır. Müstebit idare zihniyetini taşıyanlarda fikir ve düşüncelerinin neticesidir. Bu inzibat tarzı ile terbiye edilen çocuk bir gün her işte emir bekleyen, şahsiyetini başkalarının sultasına tevdi eden aciz ve şahsisiyetsiz olur. İtaatı körü körüne ve mihanikidir. Bu günkü demokrasilerde bu şekil inzibat yaşayamaz. Sert inzibat sükûtu te'min edemez. Ruhlara nüfuz etmez. Fazilet itiyatlari kazandıramaz. Mürebbi varken mevcut, yokken anarşi hakimdir.

3 — Halbuki pederane inzibat şefkat ve sevgiye dayanan bir sistemdir. Muallim talebeyi sever talebede bilmukabele sever ve hürmet eder. Ve istediklerini yapar. Halbu ki yapılan riayet edilen şey sevdigi veya sevmediği için olmamalıdır. Çocuğa öyle bir ruh vermelidir ki ahlâkî kaideleri filan veya falanı sevdigi için değil, ona intibakın, itaatın lüzumlu olduğunu bilerek yapmalı veya yapmamalıdır. Bunu pederane inzibat değil, kendi kendini idare sistemi te'min edebilir. Bu inzibat sisteminde çocuğa bütün hak ve hürriyeti veriliyor.

Kaide ve nizamı kendi koyoyur. Haricî bir kuvvetle değil içten gelen bir kudretle kendi kendini idare ediyor. Şimdi bu inzibat sistemlerinden hangisinin mekteplerimiz de tatbiki muvafıktır, bunu tetkik edelim.

Biliyoruz ki mektep idare ve inzibatı cemiyetin makesidir. İdare şeklimiz Cümhuriyet olduğuna göre devlet otoritesinin kaynağı da millettir. Mektep cemiyetin bir parçası değil, ta kendisi olduğu için devletin bu şekil idaresinin otoritesininde mekteplere nakli zaruridir. Cemiyet inkılâp yaptı. Fakat inkılâp bilhassa içtimaî müesseselerimize ve terbiyemize nüfuz ederse yaşar. Devlet bunu te'min için maarifi eline almıştır.

(Devamı var)

Değeri (10) kuruştur

Erzurum İl Basımevi (809)